

STALNO NEKI ROĐENDAN

Kad je uoči svog devetog rođendana videla porodicu na okupu pomislila je da je svako iz svog grada došao u Tukumán zbog njene proslave. Godinama je ona u Argentini bila jedinica, a i najstarija unuka, barem dok je bila tamo. Toga je tek naknadno postala svesna, odavde, iz Evrope. Ali tada je ozbiljno govorila da ima bar desetak kuća. I bila je to istina.

Maštala je, doduše, o sopstvenoj kućici na drvetu, pre onih eukaliptusa s druge strane bašte roditeljske kuće u Tukumanu, tamo gde na severu Argentine Andi nisu već i visinom ogoljeni nego su, naprotiv, rasuta haljina Pačamame, Majke Zemlje, a haljina sva od boja i mirisa bujne suptropske prirode, u raskošnom protivrečju sa geografijom i njenom neumitnom logikom već razređenog vazduha. Tu je kućicu tako snažno u mislima već bila među krošnjama pomorandže sagradila da je u limenu kutiju od nekakvih keksića, s vremenom pretvorenih u nepovratne madlene – a što je kao skriveno blago propisno bila zakopana pri dnu stabla ispred drvoreda pominjanih eukaliptusa – ona povremeno dodavala još neko dedino zlatno penkalo, jer je svaki član njenog kluba morao da prilaže uverljivu članarinu za drvenu kućicu među krošnjama. Tako je Armando prilagao okrugle kartonske sličice fudbalera, a Pinčita metalne poklopce gaziranih i negaziranih sokova. Ona u svoj klub nije primala devojčice jer se one samo prenemažu dok upoređuju čija lutka ima duže trepavice i koja jače stenje *ma-ma* umesto da se već jednom penju na grane lapača, žakarande i bananinog drveta, mada ni ona to nije uvek radila, naprosto zato što nije svako drvo za penjanje, niti je sve pravo drvo. Bananino drvo je u bašti raslo zajedno s jednom palmom, tada ogromnom, a bilo je i lantane i onog cveta koji i nije cvet, nego je samo pocrveneli list federalne zvezde na koji dolaze kolibriji u svakojakim prelamanjima. Ali bananino drvo zaista nije drvo, niti je pogodno za bilo kakvo penjanje.

Svejedno, ona je maštala, pa i o tome da jednom sa Pinčitom ode na to gradilište gde Armando živi sa gomilom sestara i braće, bez ijednih vrata ili prozora, ali gde jedan brat ima čak i gips na ruci. Pošto ona nije imala gips, govorila je, međutim, da ume da leti, samo kad je niko ne gleda. Tada je, naime, uspevala da se izdigne iznad tla samo ako je stvarno niko ne gleda. A jednom će od Lujisa Orasija Irionda zvanog Pinčite uzeti na čitanje i one stripove na koje je deda po ocu nije inače pretplatio. Bila je, dakle, sklona maštanju, ali je s Pinčitom – čiji je otac trgovao čelikom – ipak tačno razradila posao oko iznajmljivanja polovnih stripova na mostiću iznad obližnjeg jarka: ili pare ili tegla punoglavaca.

Da su Baskijci, u koje su Iriondovi spadali, inače poznati po gvožđu i teškoj industriji uopšte saznala je znatno kasnije, opet iz Evrope.

Naknadno je odavde shvatila i da su uprkos tom razrađenom prenemaganju devojčice ipak promućurnije.

Shvatila je, isto tako odavde, da bi tamo gde je nekada u teglama razvrstavala punoglavce po veličini repa u nestajanju, možda i sama nestala, i pre nego što se ovde pretvori u još jednu žabu. Ostajući ipak živa i nakon svih „Milosrdnih anđela“ nad Beogradom, a znajući već da joj je tokom nekih argentinskih olovnih godina ubijen Marijano Puhadas, naknadno je otišla u Tukiman. Otišla je i u argentisnku Kordobu – u Novu Kordobu, *Córdoba la Nueva* – gde joj je Marijano bio dečko tokom one tri godine koje je provela kod očevih roditelja, maštajući stalno o majci. Marijano naravno nije znao, nikako nije znao da joj je tada bio dečko, iako je osim o majci, ona tada maštala i o tom dečkiću koji u gnezdo vraća ptiće ispale iz njega. Kad je ona devet godina nakon odlaska iz Argentine tamo otišla na bračno putovanje sa svojim plavookim mužem, devet godina starijim od nje, Marijano je jedne srede svratio kod njene bake i dede po ocu, koji su rođeni u Barseloni isto kao i baba i deda po majci, ali i kao Marijanovi roditelji. Marijanovi roditelji su bili vrhunski hirurzi u svom rodnom gradu, ali za vreme Španskog građanskog rata njima se doslovce smučila onolika krv, pa su u argentinskoj Kordobi postavili farmu leghorn kokoški jer su one najbolje nosilje. Jaje je u mnogim religijama znamen obnove života. Iako je u Tukumanu sa svega sedam godina već bila napisala knjigu o Adamu i Evi, u Kordobi je posle toga jednostavno volela da sa Marijanom izvlači još toplo jaje ispod kokoški, kojih je bilo svuda, da bi s vremenom inkubatori zaposeli i Puhadodovu Veliku kuću, sve sa kujom Lajkom i vetrenjačom pored bazena, a u tu kuću je doveden i Japanac koji je nakon tri dana već znao da odredi pol pileta: da li buduća nosilja ili pak supica. U Velikoj kući, tamo, i mi smo najviše voleli bilo kakav hleb premazan bilo čime. Možda puterom, a preko njega šećer. Ovde je to bilo nešto drugačije: mast, pa odozgo aleva paprika...

Te srede, posle devet godina, Marijano je svratio da se s njom i njenim mužem dogovori o tome da u subotu odu zajedno u diskoteku „Keops“. U subotu se u dogovoreno vreme Marijano nije pojavio. Nije se ni u nedelju javio. A nije se javio ni do kraja njenog tadašnjeg boravka u Argentini. Muž ju je zadirkivao da joj se nesuđeni muž, odnosno dečko koji toga nije bio ni svestan, naprosto predomislio kad je čuo kako ona poletno govori o samoupravnom sistemu, iako je ona samo odgovarala na Marijanova pitanja. Nastavio je muž da je zadirkuje i kad je prvi u ovdašnjim novinama pročitao vest o Marijanovom samoubistvu s metkom u potiljku u patagonskom zatvoru u Treleuu. Dok je te večeri dovršavala pakovanje za odlazak na ovdašnje i još neko vreme zajedničko more – tj. u porodičnu kuću na crnogorskom primorju – muž joj je još s vrata rekao da se i on oseća kao nacionalna udovica. O Marijanu Puhadasu, a po izvornom katalonskom izgovoru Pužadasu, Tomas Eloj Martines, autor *Tanga za Buenos Ajres* i *Evite*, posle je napisao još jedan roman faktografske fikcije, *Stradanje po Treleuu*. Taj roman nije još preveden.

Tek kad je ona odavde naknadno otišla još jednom tamo da obiđe svoje tukumanske kolibrije i ostale mirise melase, sada već i stvarno obudovela, ispostavilo se da ni Pinčite više nema. Armandova zgrada je u međuvremenu konačno završena, ali Armando više ne živi na gradilištu. Pinčita više ne živi uopšte. On se ubio u podrumu svoje tukumanske kuće klasične otmenosti pošto se inače zavlačio u njega jer je morao sve glasnije da pušta muziku, a ipak nije hteo da uznemiri ukućane. Tako joj je rekla neznana susedka koja je upita,

dok je ona kao lopov gledala svoju nekadašnju kuću ravnog krova u obliku krila leptira: *Tražite li nekoga, mogu li vam možda pomoći?*

Recimo da joj je i te kako pomogla, već i time što joj se ljubazno našla, mada je ona zaista mogla da bude, u najmanju ruku, lopov ili provalnik, ako ne i kakav preživeli pripadnik gerilskog pokreta Montonera. Pomogla joj je, i nehotice, da shvati da su joj mrtvi svi drugovi iz detinjstva, bezobalnog kao što ono može jedino i da bude, pa čak i dok patimo zbog kakve male bubuljice ili goleme nepravde, kao kad joj je Pinčita one noći rekao: *Dobro, izgleda da ćeš večeras prespavati kod mene, jer ti je keva sumanutom brzinom džipom odvezla čaleta valjda u bolnicu, ono kad ti je danas rekla da ne moraš na sijestu, a ti bila sva srećna, znam, nećeš morati roditelje da slažeš dok za vreme te sijeste u stvari ispod jastuka i dalje čitaš stripove. Ali ti ove najnovije ne dam, još ih nisam ni sam pročitao.*

Nešto joj je i pre te noći kod Pinčite ipak bilo pomalo neobično. Još je bila stvarno sva srećna što ne mora na sijestu, nego će odmah moći kod Pinčite da pozove i Armanda, čije prezime nije nikad saznala, kad jedan policajac u sedam i dvadeset uveče dođe do nje da je pita da li je Fransisko de Asis Monros bio njen otac. Bio, znači, i to do nešto pre pola osam.

Kad je uoči svog devetog rođendana videla porodicu na okupu, pomislila je da je svako iz svog usvojenog grada došao u Tukiman zbog njene proslave.

Majka ju je tada odvela u stranu, na kauč tih kolega holandskog prezimena kod kojih su se tog jutra svi okupili i, stavljajući njenu glavu na svoje krilo, rekla joj, dok ju je po glavi nekako rastrojeno gladila: *Ne, mila. Nisu zato došli ovamo. Nego je tvoj otac sinoć umro.*

Ona je tada samo upitala: *A zar je to dovoljan razlog da ja danas izostanem iz škole?*

Školu inače nije previše volela. Učenici koji se ističu znanjem, dodatnom radoznalošću ili/i rodoslovom svakog jutra treba da dižu zastavu u školskom dvorištu. A ona je svakog puta htela da propadne u zemlju od treme, bruke i sramote. Ti si tog dana proglašena najboljom učenicom i treba da dižeš zastavu, *la bandera*. Jer, ti si *la abanderada*, a pojma nemaš o gradivu: tebe samo zanima svemir, još jedna vožnja biciklom i postanak Adama, a naročito Eve. I to zbog tog jednog rebra, čiji je ukupan broj kod muškaraca nekako opet paran, a iz matematike si, apstraktno, i dalje najbolja. Mada si iz likovnog bila još bolja...

S majkom se iznova sastala tri godine kasnije, kad je majka kao mikrobiolog ili, određeno, fitopatolog, tj. mikolog, zaključila valjda da će i ovako i onako ostati ovde, gde je inače pozvana zbog neuhvatljivih gljivičnih bolesti suncokreta. Kod suncokreta oboljenja mogu zapravo da traju i po desetinu godina, a da se za vreme tako dugih ciklusa ne može tačno utvrditi koji je uzrok, jer hoće i neki drugi mikroorganizmi da se ponašaju kao niže gljive, pa čak i kao virusi ili/i bakterije, na još nižim lestvicama presudnog račvanja živog sveta. Kako bilo, ona je shvatila da joj je majka zvanično pozvana ovamo kao vrhunski stručnjak koji je posle čak otvorio i posebnu katedru na Biološkom fakultetu Beogradskog univerziteta. Već je ona bila ovde kad joj je majka doktorirala i na Sorboni.

Shvatila je još pre toga da će se napokon sastati s majkom.

Sastala se s majkom, dakle, tri godine kasnije.

Tri dana, opet pred svoj neki rođendan. Tačnije, dvanaesti. S majkom se sastala nakon tri godine neviđanja: opet ta igra brojeva.

Napokon se sastala s majkom dok je ona zaista muku mučila sa bubuljicama, ali i s nekakvim grudima što su joj nenadano izrasle. Nije znala šta će s njima kad ionako štrči u društvu jer je visoka, a do škole je dovodi baka koja joj govori: *Budeš li se i dalje grbila, glava će ti izaći između nogu*. Prvu menstruaciju je dobila u vozu kojim je upravo s tom bakom putovala iz Kordobe za Buenos Ajres. Sad kad razmišljamo o tom vozu, shvatamo da je to onaj *Orijent ekspres* Agate Kristi: sav taj pliš u kupeu; ti ispravni umivaonici od blistavog mesinga u kušet-kolima; to redovno uzbuđenje koje kao takvo i ne doživljavaš jer ga podrazumevaš, i onaj uzastopni zvuk tračnica koji te i sada u mislima odvodi pod pun mesec što kroz prozor promiče dok i dalje čuješ pisak lokomotive.

Baki u tom vozu nipošto nije htela da obelodani menstruaciju koju je prvi put dobila tokom noći, kad se ona u zajedničkim spavaćim kolima nekako obložila još nekim pidžama. Majku je najzad ugledala na rimskom aerodromu. Posle tri godine onolikih vozova, a tri dana pred svoj dvanaesti rođendan.

Kad je taksisti ili televizijske voditeljke pitaju: *Otkud to, otkud tu, ovde?*, ona ima spreman odgovor: *Do dvanaeste godine se ne plaća puna avionska karta. O, kako ste duhoviti*, kažu joj voditeljke razdragano, premda su taksisti isprva mogli da se klade da je iz Slovenije. Duskora, zavisno od dužine vožnje, ozarila bi ih i potvrdnim odgovorom: *Da, iz Radovljice sam, kako ste pogodili? Oh, pa mi vam svašta znamo, gospođo, znate, mi dok čekamo stranku rešavamo ukrštene reči, a i ljude odmah prepoznajemo*. Voditeljke je pre ili posle snimanja zvaničnog priloga o nekom njenom novom prevodu ili, doduše ređe, ako ikada, o nekoj vlastitoj knjizi (kao na primer *Grad nad Gradovima*, zidane pisanjem tokom sedamdeset sedam dana jedne beskrajne noći u proleće 1999, a na severnoj polulopti) još pitaju: *A kako vam se dopada Beograd?* Onda prelaze na pitanje koje njih same najviše zanima: *Zar niste razmišljali da odete odavde?*

Godinama kasnije, sveštenik na majčinoj sahrani ne spomenu odlazak, već prelazak. Njen muž još ranije beše prešao, a od sebe koji je bio ispred drugih već je pomalo odlazio još za života. On je isto bio naš čovek, kao i njen drugi tata, njena prava mama: taj tata joj je pokazao da li ravan seče kosu ili kosa pak ravan kad joj je pomagao nacrtnu geometriju dok ona još nije čestito ni padeže znala. Taj tata i njen muž su čak iz istog mesta. Iz stare srpske prestonice podno Bagdale, brda ljubavi. Dodatno se taksisti zbunjuju kad im posle svega ona znalački kaže da je Čarapanka. Onda razgovor prelazi na tenis.

Neko več, kao i svih ovih godina otada, ona je pozvala zajedničke prijatelje da obeleže muževljev rođendan.

Dok je čekala goste a večera već bila spremna, sela je za računar ne bi li nešto o slavljenu i ovako pronašla. On joj se inače redovno javlja pred svako buđenje, čak i kad ona na jedvite jade konačno sebe natera na spavanje, i kad kao i uvek shvata da je zapravo samo sanjala: svaki put joj treba vremena da se odljuti što ih je tako sve prevario, ta mi poverovali da si mrtav. *Slomiću ti butnu kost* – kaže onda mužu – *i neću ti dati da puziš*, što bi rekla Luba, jedna njihova trajna zvezda nekadašnjeg pančevačkog sazvežđa.

Pančevo: emotivno odmorište dok se po životu penješ i ne sluteći napor, te još uvek skupljaš i gomilaš prijatelje. Nikakvo penjanje ti zapravo tada ne treba. Najbolji prijatelji ti, međutim, s vremenom postaju sećanje na prekidač stepenišnog svetla.

Prijatelji: oni koji nas negde u sebi i dalje svetlonosno čuvaju kad se i sami promenimo.

Guglajući tako o mužu – koji ju je na bitan način i stvorio, i koji ju je dodatno oblikovao još od jednog letovanja sa zemunskim ferijalcima u Puli, kad je njoj bilo petnaest godina i jedan fitalj, a tek što je bila završila osmoletku (jer kad-je-ovde-letu--tamo-je-zima, pa je po dolasku u Beograd morala ponovo da se upiše u šesti razred koji je tamo prekinula, da, da, razumem, tada je igrao slavni Di Stefano, svaka vam čast, mada vam je Del Potro nešto stalno povređen) – ona naiđe na jedan jedini podatak o njemu, o svom mužu za čitavog života, i to u sklopu neke odrednice o sebi.

Zaista će morati da mu jednom zasvagda slomi butnu kost.

ltd.

Kako gosti uvek zabrinuto pak pitaju nismo valjda prvi, te svi nastoje da reda radi još malo okasne, to je ona opušteno nastavila da pretražuje po svojim pokojnicima. Ili, tačnije, svetionicima. Da ne kažemo senkama sred visokog sunca.

Bilo kako bilo, ukucala je očevo ime; ukucala je Prirodnjački muzej Smitsonijan u Vašingtonu; ukucala je zbirku tvrdokrilaca pod nazivom *Monrosiana*, i opet joj se samo jedan podatak pojavio.

Jedan, ali do bola bitan.

Pojavio joj se podatak da je *prerano preminuli entomolog Francisco de Asís Monrós (Barcelona, 1922 – Tucumán, 1958) otkrio potpuno prevratničku bubu*. Otkrio ju je, između svega ostalog što je otkrio, među najsicušnijim a najbrojnijim stvorenjima na zemaljskoj kugli, a njih je pronalazio i po pustinjama i prašumama što bi ih još u tri poteza crtežima i tušem beležio dok je i dalje vodio srdačne razgovore sa sobom, kako je i zapisao na jednoj od svojih neizostavnih sveščica: „A kad jednom umrem, onaj koji treba sebe da istakne držeći govor o meni, svakako će reći da nas je nažalost napustio najbolji stručnjak današnjice za tvrdokrilce, na šta bih ja dodao: u nedostatku dobrih. Mada sam svejedno najviše voleo da vodim duge i srdačne razgovore sa sobom, u tišini.“

Gosti tek treba da stignu.

I ketering iz suši-bara samo što nije stigao. Nema inače šta da se ohladi ili podgreva. Sve je još probrano zatišje; sve je čisti bonus na naknadno druženje povodom još jednog, eto, rođendana.

Tako da je u međuvremenu, znači, pronašla podatak iz prve rečenice prethodnog pasusa, i tada se prisetila svih očevih sveščica za koje je oduvek znala, ali koje je tek nedavno počela da dobija od svog tate iz Čarapanije na Novom Beogradu, kad je tata konačno rešio da pogleda šta sve drži u garaži. Tata joj je tim povodom priznao kako se premišljao da li treba da joj prosledi sve te spise koje se tiču najličnijih osećanja njene majke, njegove bezuslovno voljene supruge, ali je onda došao do zaključka da njena deca, tj. unuci njegove voljene, sada već pokojne supruge, imaju pravo da znaju sve svoje korene. Tu decu to sve skupa mnogo i ne pogađa, jer, srećom, deca kô deca. Neka deca čak ni tu sreću ne pokazuju.

Njena deca ne pokazuju ni kad nisu uvek srećna. A sada su i sama tamo. Negde.

Kako bilo, najteže je zaista to raščišćavanje garaža, podruma, kesa i drugih diskova po kojima danas skladištimo svoje živote. Gaston Bašlar je i sam nešto napisao o tome, govoreći o potkrovljima, podrumima i ostalim podsvestima.

Kao i mnogo puta ranije, pa i dok je celim putem tragala za bitnim ogledalima, ona je otvorila onu knjigu Radosnicu koja joj je ipak u stanu, a u koju je njena majka upisala, pored datuma izbijanja prvog zuba ili, još pre toga, datum njenog prvog avionskog leta sa nepunih mesec dana, i šta je otac poželeo u vezi s njom: da bude posvećena onome što voli da radi a da, i ne obraćajući pažnju na to, s lakoćom uradi i ono što se uraditi mora.

Rođendanskih gostiju i dalje nema, a ona je u sklopu onog podatka vezanog za oca uspela da pročita i kako je taj tvrdokrilac tek nedavno pronađen u zbirci koja se nalazi u čuvenom muzeju još od 1959, kada je njena majka, naime, velelepnu zbirku poverila ovovremenom hramu nauke, smatrajući da će u tom vašingtonskom muzeju prirodnih nauka bolje brinuti o izuzetno osetljivim bubama i kad su već mrtve – kad će ih drugi insekti još i žešće napadati i temeljno izgrickati – nego Institut Migel Liljo u Tukumanu, gde je uza sveproždiruću vlagu i majka radila na svojim nižim gljivama. Otac joj je u tom institutu već tada i dekan bio, s manjim brojem godina nego što je broj katarzičnog poglavlja Kortasarovih *Školica*, recimo, ili godina kojih je njemu samom bilo kad je s trideset šest otišao one noći dok je ona napokon i uveče čitala stripove kod Pinčite, mada, istini za volju, ti su stripovi bili skroz bez veze, inače bi je deda i na njih pretplatio. Kod Pinčite, ono, rat zvezda; nekakav Supermen; pauk koji, umesto osam, ima šest nogu...

Tri dana pred njen deveti rođendan otac joj je otišao, ali ne na još jedno istraživačko putovanje. Otišao je na još jedan prelazak. A ona je pola veka kasnije, dok je čekala te svoje goste povodom još jednog rođendana, našla podatak o bubi koja je slučajno pronađena u Smitsonijanu, kojem je majka poverila očevu zbirku, i to otprilike nakon isto toliko vekova koliko ni muzej nema pojma o sebi. Jedna prilježna naučnica samo što nije pala sa stolice kad je kod *Chrisomelidae* odjednom pronašla bubu reda veličine milimetar i žilet, bočno, koja sve menja iz osnove, i to već počev od svoje potpuno drugačije, asimetrične ili, još ubitačnije a bez presedana, jedine antene. Pronašla ju je da kažemo sasvim slučajno ili, u stvari, greškom na grešku. Jer slučaja nema ni u prirodi, a ni među grešnim ljudima kao njenim sastavnim delom: pronašla ju je sasvim neočekivano, pošto je dalekosežna bubica svih ovih eona i neona bila pogrešno a možda i nikako zavedena u već spomenutom svetilištu nauke, struke, misli.

Novovremena entomologica se ipak nekako povratila od višestrukog zaprepašćenja. Ionako smo svi mi nekakve bube. Dovoljno je da sebe pogledamo ako se tek malo izdignemo iznad sopstvenog tla.

A kad je ta entomologica došla k sebi, ipak se potrudila da podatak koji bitno zadire u opšteprihvaćenu teoriju evolucije uredno prosledi dalje. Tu su sada i tekuće IT. Tako da je sićušna *Cachiporra extremaglobosa* danas okačena i na jednom od zvaničnih sajtova čuvenog svetilišta:

<http://smithsonianscience.org/2011/02/billy-club-leaf-beetle-has-been-hiding-in-smithsonian-collections-since-1959/>

Moraće i sam da se potruđi svako ko bude i bez zaplavljenog linka poželeo da dođe do tog tvrdokrilca o kojem se jedna naša književnica, sklona probojima pominjanih tehnologija, ali i dobrom starom glamuru, već izjasnila u jednom privatnom mejlu: *Pa to je najređi dragi kamen, jer je gladak a živ, zaista neprocenljiv!*

Za svog kratkog veka njen otac je više voleo da vodi te prijateljske, te nenapadne razgovore sa sobom.

Potom su joj gosti najzad stigli i onda su svi zapevali: *Danas nam je divan dan, divan dan, danas nam je tvoj rođendan*. A i ja sam kao i ona pevala. Jer smo se još jednom svi okupili za, opet, neki rođendan.

(Odlomak iz rukopisa romana sastavljenog iz odlaganih ili/i nenapisanih priča pod naslovom *Sedmo lice moje jednine*)